

Tracey Burke

Cyfarwyddwr Cyffredinol / Director General

Y Grŵp Newid Hinsawdd a Materion Gwledig
Climate Change and Rural Affairs Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mark Isherwood AS
Cadeirydd,
Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

15 Mehefin 2023

Annwyl Gadeirydd,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Mai 2023, yn dilyn ein presenoldeb yn sesiwn dystiolaeth cyfarfod y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus ar 18 Mai 2023. Ysgrifennaf atoch i ymateb gyda'r wybodaeth ychwanegol y gofynnwyd amdani.

A yw cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer adfywio canol trefi, dros y blynyddoedd diwethaf, wedi bod yn ddigon syml ac wedi canolbwyntio ar y materion iawn.

Cyn y rhaglen Trawsnewid Trefi, roedd amrywiaeth o wahanol ffrydiau cyllido ar gael a oedd, mewn sawl ffordd, yn cynnwys yr un allbynnau ac amcanion. Roedd yn annog rhanddeiliaid i dargedu cyllid penodol yn hytrach na chanolbwyntio ar adfywio lleoedd yn ehangach. Rydym bellach wedi symleiddio ein cyllid adfywio drwy'r rhaglen Trawsnewid Trefi yn ogystal â gwneud dyraniadau cyllid tair blynedd i awdurdodau lleol, gan ganiatáu iddynt gynllunio'n fwy strategol.

Mae Trawsnewid Trefi yn becyn cymorth cydlynol ond hyblyg. Mae sut mae'n cael ei ddefnyddio yn cael ei lywio gan awdurdodau lleol, gyda goruchwyliaeth gan Lywodraeth Cymru. Rhaid i bob prosiect ac ymyriad a gefnogir gan y Rhaglen fod yn seiliedig ar gynllun creu lleoedd neu gyfrannu ato. Fan leiaf, bydd cynlluniau creu lleoedd yn nodi amodau presennol tref, yn creu ac yn meithrin diddordeb a chyfranogiad y gymuned, yn creu gweledigaeth newydd a chyffredin ar gyfer dyfodol y dref ac yn datblygu set glir a chadarn o argymhellion a strategaeth weithredu.

Mae awdurdodau lleol yn cefnogi trefi unigol drwy nodi'r cymysgedd o ymyriadau sy'n gweddu orau i'w materion penodol, eu nodweddion, eu cryfderau, eu diwylliant a'u treftadaeth leol, gan gynnwys:

Parc Cathays • Cathays Park
Caerdydd • Cardiff
CF10 3NQ

Ffôn • Tel 0300 0258047
tracey.burke@gov.wales
Gwefan • Website: www.llyw.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

- Cefnogaeth i bartneriaid cyflenwi lleol ddatblygu cynlluniau creu lleoedd i alluogi datblygu prosiectau, yn gysylltiedig ag ymyriadau eraill yn y lle hwnnw.
- Cymryd camau gorfodi ar eiddo gwag.
- Cyllid benthyciadau a grantiau i ailddefnyddio adeiladau masnachol gwag a rhai nad ydynt yn cael eu defnyddio'n ddigonol.
- Cyllid grant ar gyfer prosiectau bioamrywiaeth a seilwaith gwyrdd.
- Cyllid grant ar gyfer ymyriadau 'creu lleoedd' ar raddfa lai.
- Benthyciadau a chyllid grant ar gyfer prosiectau adeiladu newydd.

A yw 'Cronfa Ffyniant Bro' a 'Chronfa Ffyniant Gyffredin' Llywodraeth y DU yn cyd-fynd â'r camau gweithredu a nodir yn eich datganiad sefyllfa Canol Trefi.

Mae heriau ymarferol wedi codi o ran cysoni ein gweithgareddau adfywio canol trefi â chynlluniau cyllido'r DU sydd y tu hwnt i'n strwythurau llywodraethu buddsoddi ein hunain. Nid yw Cronfa Ffyniant Bro a Chronfa Ffyniant Gyffredin Llywodraeth y DU yn ymwneud â chanol trefi yn unig, ond drwy Gynlluniau Buddsoddi Rhanbarthol, mae awdurdodau lleol ledled Cymru wedi cydnabod y potensial am alinio cryf rhwng y ddwy gronfa hon a'n hagenda Trawsnewid Trefi. Gallai'r aliniad posibl hwn, yn ei dro, gefnogi camau gweithredu yn y datganiad sefyllfa gan fod nifer yn cael eu hategu gan y rhaglen Trawsnewid Trefi.

Pa gyfleoedd a risgiau posibl a gyflwynir gan awdurdodau lleol sy'n gallu sicrhau cyllid gan Lywodraeth y DU ar gyfer adfywio canol trefi drwy'r Gronfa Ffyniant Bro a'r Gronfa Ffyniant Gyffredin.

Ym mis Hydref 2022, amlinellodd Gweinidog yr Economi a'r Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol safbwynt Llywodraeth Cymru ar arian cyfatebol wrth ddelio â phrosiectau sy'n cael eu cefnogi gan gronfeydd y DU fel y Gronfa Ffyniant Bro a'r Gronfa Ffyniant Gyffredin.

Roedd y llythyr yn nodi, os oes achos cryf, y gellid ystyried cyllid cyfatebol Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau, ar yr amod bod y prosiect yn bodloni'r fframwaith egwyddorion craidd ac yn amodol ar gymeradwyaeth yr holl Weinidogion perthnasol.

Bydd cyfleoedd i ganol trefi'n bodoli os bydd buddsoddiad y Gronfa Ffyniant Gyffredin neu'r Gronfa Ffyniant Bro yn cyd-fynd â pholisïau adfywio Llywodraeth Cymru.

Y gyfradd ymyrraeth uchaf ar gyfer Cyllid Datblygu Trawsnewid Trefi (refeniw a chyfalaf) yw 70%. Felly, mae'n ofynnol i Awdurdodau Lleol gyfrannu o leiaf 30% tuag at brosiectau adfywio. Mae canolbwyntio ar ganol trefi ac adfer ymdeimlad o gymuned yn un o'r nodau a nodir ym Mil Ffyniant Bro Llywodraeth y DU. Felly, mae awdurdodau lleol yn edrych ar gyfleoedd i ddefnyddio arian cyfatebol a sicrhawyd drwy'r Gronfa Ffyniant Gyffredin fel eu cyfraniad o 30% at brosiectau Trawsnewid Trefi.

Ni allwn ddylanwadu'n uniongyrchol ar y penderfyniadau a wneir gyda chyllid Llywodraeth y DU, yn hytrach, rydym wedi bod yn gweithio'n agos gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod cynlluniau creu lleoedd ar waith sy'n gallu bod yn sail i fuddsoddi beth bynnag fo'r ffrwd gyllido. Wrth gwrs, mae risg pan nad yw prosesau'n cyd-fynd â'r ffaith bod straen sylweddol yn cael ei roi ar staff a chapasiti wrth baratoi ceisiadau'r Gronfa Ffyniant Bro.

Mae cyflawni prosiectau llwyddiannus hefyd yn debygol o fod yn heriol o ystyried amserlenni, adnoddau a phwysau chwyddiant. Er enghraifft, mae disgwyl i brosiectau'r Gronfa Ffyniant Bro ddod i ben ym mis Rhagfyr 2024 ac mae'n rhaid cwblhau'r cyllid erbyn

31 Mawrth 2025 (ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol). Gallai hyn arwain at risgiau i brosiectau strategol lle gallai cyllid tymor hwy ddod â gwerth ac etifeddiaeth fwy parhaol.

A yw'r ardaloedd hynny sydd â'r angen mwyaf am adfywio canol trefi yng Nghymru mewn sefyllfa dda i ddatblygu cynigion a chynigion buddsoddi i sicrhau eu bod yn elwa o gyllid gan lywodraeth y DU.

Mae'r cymorth rydym yn ei ddarparu yn cael ei gynnig i bob un o'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru. Awdurdodau lleol sy'n penderfynu pa ardaloedd sydd angen buddsoddiad adfywio, ac mae cynlluniau creu lleoedd yn sail i hyn. Mae'r cynlluniau a'u strwythurau llywodraethu yn dwyn ynghyd amcanion polisi mewn ffordd gydweithredol, gan weithio ar draws awdurdodau a'r llywodraeth i fanteisio i'r eithaf ar fuddsoddiad o wahanol ffrydiau cyllido a rhaglenni sy'n "benodol i leoedd".

Mae'r gwaith o gyflawni cynllun creu lleoedd yn cael ei oruchwylio gan strwythur llywodraethu cadarn gyda chynrychiolwyr o bob Awdurdod, Llywodraeth Cymru a phartneriaid allweddol eraill. Gall y dull gweithredu hwn, a gweithio'n agos gyda phartneriaid awdurdodau lleol a rhanddeiliaid allweddol eraill, gyflawni cynlluniau ledled Cymru a chefnogi awdurdodau lleol i wneud achosion buddsoddi cryf o nifer o ffynonellau. Rydym eisoes yn galluogi awdurdodau lleol i rannu a defnyddio arferion gorau wrth gyflwyno cynlluniau creu lleoedd gyda chymorth arbenigol gan Gomisiwn Dylunio Cymru. Wrth wneud hynny, rydym yn sicrhau bod prosiectau a gefnogir gan Lywodraeth Cymru, yn ogystal â ffynonellau buddsoddi eraill, yn cyfrannu at gynaliadwyedd hirdymor trefi a'r cymunedau sy'n dibynnu arnynt.

Pa effaith gadarnhaol y mae'r Cyd-bwyllgorau Corfforedig wedi'i chael hyd yma o ran galluogi ac annog adfywio trefi.

O 30 Mehefin 2022 ymlaen, daeth y Cyd-bwyllgorau Corfforedig o dan ddyletswydd i baratoi Cynlluniau Datblygu Strategol a Chynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol.

Bydd paratoi Cynlluniau Datblygu Strategol gan Gyd-bwyllgorau Corfforedig yn galluogi dull mwy cyson, cost-effeithiol ac effeithlon o gynllunio. Bydd Cynlluniau Datblygu Strategol yn sicrhau canlyniadau cynllunio mwy effeithiol i gymunedau drwy sicrhau bod materion allweddol, datblygiad a seilwaith cysylltiedig yn cael eu cynllunio mewn ffordd integredig a chynhwysfawr ar draws ardal ddaearyddol ehangach.

Fel y nodir yn y datganiad sefyllfa Canol Trefi, rydym ar hyn o bryd yn paratoi canllawiau i gefnogi Cyd-bwyllgorau Corfforedig i baratoi cynlluniau sy'n rhoi cyfle i sicrhau bod Cynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol yn ystyried cynlluniau creu lleoedd ehangach a pholisi Canol Trefi yn Gyntaf.

A fydd y gofyniad i weithio'n rhanbarthol drwy Gyd-bwyllgorau Corfforedig, Bargeinion Dinesig a phartneriaethau Rhanbarthol yn helpu i adfywio trefi ledled Cymru o ystyried yr heriau o ran adnoddau sy'n wynebu awdurdodau lleol, sydd heb ddigon o gapasiti.

Disgwylir y bydd cyflwyno Cyd-bwyllgorau Corfforedig yn parhau i ddatblygu'r cydweithio ar draws awdurdodau lleol a allai helpu i oresgyn rhai o'r heriau o ran adnoddau a wynebir.

Mae'r pedwar Bargaen Ddinesig a Thwf yng Nghymru yn adlewyrchu'r ymdrech bresennol i weithio'n agos gyda'r partneriaid cyflawni rhanbarthol i gyflawni buddsoddiad trawsnewidiol ledled Cymru i ddarparu swyddi a chymunedau a threfi medrus cynaliadwy ledled Cymru.

Mae'r Bargeinion Dinesig a Thwf wedi cyflwyno diwylliant o weithio ar draws ffiniau Awdurdodau Lleol traddodiadol gyda rhai swyddogion yn arwain ar brosiectau y tu allan i ardal eu Hawdurdod Lleol dynodedig.

Er enghraifft, mae Bargaen Twf Canolbarth Cymru yn rhan o strategaeth ehangach ar gyfer y rhanbarth, lle mae Fframweithiau Economaidd Rhanbarthol, a ddyluniwyd ar y cyd â phartneriaid allweddol mewn Awdurdodau Lleol, yn amlinellu gweledigaeth ar y cyd ar gyfer economi'r canolbarth. Gallant sicrhau mwy o gysondeb ac integreiddio mewn gweithgarwch lle mae ein dull gweithredu ar gyfer llesiant economaidd yn seiliedig ar yr egwyddor bod lleoedd yn bwysig.

Mae Portffolio Bargaen Twf Canolbarth Cymru wedi cael ei ddylunio i ategu ac ychwanegu gwerth at yr amrywiaeth o fentrau presennol sydd ar waith yn y rhanbarth. Mae'n cyfeirio'n benodol yn ei Achos Strategol at Bolisi Canol Trefi Llywodraeth Cymru i sicrhau mai canol trefi yw'r ystyriaeth gyntaf ar gyfer pob penderfyniad ar leoliad gweithleoedd a gwasanaethau.

Mae partneriaid rhanbarthol yn cydnabod pwysigrwydd rôl a swyddogaeth esblygol trefi marchnad ac arfordirol y rhanbarth – Mae Gweledigaeth Partneriaethau Tyfu Canolbarth Cymru ar gyfer Tyfu Canolbarth Cymru a'r Cynllun Economaidd Strategol yn tynnu sylw at bwysigrwydd 'lle', lle mae cysylltiad annatod rhwng ei threfi a chyfoeth asedau naturiol eithriadol y rhanbarth, sectorau allweddol fel twristiaeth a'r economi sylfaenol ehangach, yn ogystal â threftadaeth gyfoethog, diwylliant a nodweddion iaith Gymraeg y rhanbarth.

Pa wersi cyffredinol y gallai Llywodraeth Cymru eu dysgu o ddulliau gweithredu mewn rhannau eraill o'r DU neu'r tu hwnt.

Mae canol trefi'n wynebu heriau cymhleth sydd weithiau'n unigryw i leoedd penodol. Nid oes un ateb unigol i'r problemau hynny.

Wrth sefydlu'r Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi, sicrhawyd aelodaeth gan bobl a sefydliadau y tu allan i Gymru, gan gynnwys Phil Prentice, Prif Swyddog Partneriaeth Trefi'r Alban a Peter Williams, Cyfarwyddwr The Means, ymgynghoriaeth creu lleoedd ledled y DU. Roedd hyn yn helpu i ddarparu persbectif gwahanol i'r heriau, y materion a'r atebion posibl. Clywsom am y profiadau yn yr Alban a oedd yn sail i syniadau'r grŵp.

Mae cynlluniau creu lleoedd (a ddefnyddir ledled y DU) bellach wedi'u gwreiddio yn ein Rhaglen Trawsnewid Trefi ac, yn wir, maent yn sail i amrywiaeth o fuddsoddiadau. Mae dysgu ac arferion gorau o bob sector yn weithgaredd parhaus ar gyfer cyflawni'r camau gweithredu yn Natganiad Safbwynt Canol Trefi.

Rydych hefyd wedi gofyn am yr wybodaeth ychwanegol ganlynol, yr ydym wedi ymrwymo i'w darparu yn ystod y cyfarfod.

Nodyn yn crynhoi'r grwpiau allweddol y mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda nhw ar adfywio canol trefi, gan gynnwys is-grwpiau a grwpiau rhanbarthol.

Sefydlwyd y Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi ym mis Mehefin 2020 a oedd yn cyfuno profiadau ar draws sectorau preifat, cyhoeddus a chymunedol i gefnogi'r gwaith o gyflawni newidiadau cadarnhaol i ganol trefi a dinasoedd Cymru ac i fynd i'r afael â'r problemau roeddent yn eu hwynebu yn ystod pandemig y Coronafeirws. Sefydlodd a defnyddiodd y Dirprwy Weinidog Tai a Llywodraeth Leol y Grŵp Gweithredu Gweinidogol

Canol Trefi i weithredu ymateb ar draws Cymru i'r heriau economaidd, cymdeithasol a ffisegol gwirioneddol a wynebwr gan ganol trefi o ganlyniad i Covid-19. Mae'r Grŵp yn cynnwys amrywiaeth eang o randdeiliaid allanol yn ogystal â swyddogion Llywodraeth Cymru o amrywiaeth o bortffolios Gweinidogol a buddiannau polisi canol trefi.

Yn ogystal â'r Grŵp Gweithredu Gweinidogol ar Ganol Trefi, sefydlwyd pedwar is-grŵp rhanbarthol i lywio blaenoriaethau'r Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi yn y rhanbarthau ac adborth. Roedd y Grwpiau Gweithredu Rhanbarthol Canol Trefi hyn yn cynnwys aelodaeth eang o'r holl ddyfanwadyr a'r actorion rhanbarthol a oedd yn gallu sicrhau newid lleol a rhanbarthol yn ein hamgylcheddau yng nghanol y dref.

Ym mis Medi 2021, cafodd ffocws y Grŵp ei ailffocysu i chwarae rhan allweddol yn y gwaith o weithredu'r argymhellion a wnaed yn adroddiad Archwilio Cymru, a goruchwylio'r gwaith o'i roi ar waith: Adfywio Canol Trefi ac adroddiad annibynnol FERL: Small Towns, Big Issues. Adolygodd y Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi ganfyddiadau adroddiad FERL yn systematig er mwyn eu profi ac, o dan nawdd y Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi, sefydlodd y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd dri Grŵp Gorchwyl a Gorffen i gefnogi'r Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi drwy ymgymryd â "gwaith ymchwil manwl" i'r argymhellion ac adrodd yn ôl. Roedd ffocws y tri grŵp fel a ganlyn:

- Cymhellion ariannol ar gyfer canol trefi ac anghymhellion ar gyfer y tu allan i drefi.
- Symleiddio cyllid.
- Cynllunio ac ymgysylltu â'r gymuned.

Roedd adborth am waith y grwpiau wedi cael ei roi i'r Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi erbyn mis Ionawr 2022, ac ym mis Chwefror 2022 sefydlodd y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd Grŵp Cyflawni Gweinidogol Canol Trefi llai a mwy penodol i fwrw ymlaen â gwaith y grwpiau gorchwyl a gorffen ac i edrych yn fanylach ar y materion a'r rhwystrau a nodir yn yr adroddiadau ac ystyried ymatebion ymarferol. Roedd aelodaeth y Grŵp Cyflawni Gweinidogol Canol Trefi yn cynnwys nifer o weithwyr proffesiynol ym maes adfywio a gweithiodd drwy'r materion a arweiniodd at ddatblygu Datganiad Sefyllfa Canol Trefi.

Mae'r ffordd rydym yn bwrw ymlaen â'r camau gweithredu yn y Datganiad Sefyllfa drwy lywodraethu priodol yn hollbwysig. Byddwn yn sefydlu grwpiau gorchwyl a gorffen i oruchwylio'r gwaith o ddatblygu a chyflawni'r camau gweithredu, wedi'u grwpio mewn themâu. Bydd y grwpiau hyn yn cynnwys swyddogion o adrannau Gweinidogol perthnasol yn ogystal â rhanddeiliaid allanol allweddol. Byddwn hefyd yn addasu'r Grŵp Gweithredu Gweinidogol Canol Trefi i fonitro a goruchwylio cynnydd a fydd yn adrodd i Weinidogion yn ôl yr angen.

Nodyn, gan y tîm trafndiaeth, ar strategaeth drafndiaeth Llywodraeth Cymru, yng nghyd-destun adfywio canol trefi, gydag arwydd o amserlenni a dangosyddion perfformiad allweddol perthnasol sy'n ymwneud â'r targedau a osodwyd yn y maes hwn.

Mae Llwybr Newydd, ein strategaeth drafndiaeth, yn cydnabod yn gryf y cysylltiadau rhwng adfywio canol trefi a thrafndiaeth. Mae llawer o'r strategaethau yn ymwneud ag ystyriaethau cynllunio defnydd tir megis:

- lleoli gwasanaethau cyhoeddus newydd, fel cyfleusterau addysg, iechyd a hamdden, yn agos at ble mae pobl yn byw ac at lwybrau trafndiaeth gyhoeddus presennol, gan fabwysiadu dull Canol Trefi yn Gyntaf.

- adeiladu gweithleoedd a chartrefi newydd yn agos at drafnidiaeth gyhoeddus a dylunio datblygiadau newydd i fod yn addas ar gyfer cerdded a beicio o'r cychwyn cyntaf.
- sicrhau dull gweithredu cydgysylltiedig ar gyfer penderfyniadau buddsoddi mewn seilwaith ar draws Llywodraeth Cymru ac mewn cynllunio rhanbarthol.
- gwneud y defnydd gorau posibl o dir sy'n agos at ganolfannau trafndiaeth gan gynnwys gorsafoedd rheilffordd a phorthladdoedd, fel safleoedd ar gyfer buddsoddi a thwf.

Ein nod yw defnyddio'r Cynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol sydd ar y gweill a'r Cynlluniau Datblygu Strategol sydd wedi'u halinio'n ddaearyddol fel llwyfan ar gyfer cynyddu'r cydweithio rhwng timau cynllunio trafndiaeth a defnydd tir mewn Llywodraeth Leol, ac yn Llywodraeth Cymru a Trafnidiaeth Cymru. Bydd y Cynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol yn dechrau cael eu datblygu nawr, a byddant yn barod i'w rhoi ar waith yn 2025.

Rydym hefyd yn gweithio i benodi Grŵp Cynghori annibynnol yn seiliedig ar Leoedd i adolygu'r cysylltiadau rhwng cynllunio trafndiaeth a defnydd tir a gwneud argymhellion ynghylch sut y gellir gwella ffyrdd o weithio er budd ardaloedd fel adfywio canol trefi.

Mae'r fframwaith monitro Dangosyddion Perfformiad Allweddol ar gyfer Strategaeth Drafnidiaeth Cymru wedi'i nodi yma: [Monitro Strategaeth Drafnidiaeth Cymru | Trafnidiaeth Cymru \(trc.cymru\)](#). Mae'r fframwaith wedi'i gynllunio i olrhain cynnydd er mwyn cyflawni'r blaenoriaethau uchod sy'n cysylltu'n gryf ag adfywio canol trefi. Mae metrigau penodol a fydd yn cael eu olrhain bob blwyddyn yn cynnwys % y bobl sy'n fodlon â'u gallu i gael gafael ar wasanaethau yn eu hardal leol, ac amser teithio cyfartalog i wasanaethau addysg, iechyd a hamdden.

Y meini prawf mesuradwy y byddwch yn eu hystyried, i fonitro a gwerthuso'r cynnydd sy'n cael ei wneud o ganlyniad i fentrau a strategaethau Llywodraeth Cymru ar adfywio canol trefi. Mae'r Pwyllgor yn nodi bod adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol, Adfywio Canol Trefi yng Nghymru, yn cyd-fynd ag offeryn data cynhwysfawr sydd ar gael i'r cyhoedd, sy'n darparu cyfres o bwyntiau data perthnasol a mynegeion ar gyfer mesur perfformiad yn y maes hwn.

Cafodd y rhaglen gyllido adfywio flaenorol, Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, ei [gwerthuso](#) yn 2015, a oedd wedi helpu i lywio'r rhaglen Trawsnewid Trefi bresennol, yn enwedig ei ffocws ar flaenoriaethu buddsoddiad ar gyfer canol trefi a dinasoedd. Dechreuwyd gwerthuso'r rhaglen adfywio Adeiladu ar gyfer y Dyfodol sydd wedi'i llunio i ailddatblygu adeiladau a thir nad ydynt yn cael eu defnyddio yng nghanol trefi a dinasoedd a gerllaw ym mis Rhagfyr 2018. Cafodd [Gwerthusiad o Adeiladu ar gyfer y Dyfodol: adroddiad canol tymor | LLYW.CYMRU](#) ei gyhoeddi ym mis Mehefin 2021. Bydd y gwerthusiad terfynol yn cael ei gwblhau ym mis Medi eleni ar ôl cwblhau'r rhaglen.

Mae rhaglen 'Trefi Smart' Trawsnewid Trefi yn cefnogi'r defnydd o ddata a thechnolegau digidol i helpu busnesau i wneud penderfyniadau sy'n seiliedig ar ddata ac sy'n seiliedig ar dystiolaeth i hybu gwerthiant ac elw, lleihau costau a chyflymu twf. Dros y flwyddyn ddiwethaf, mae'r Rhaglen wedi ymgysylltu â 67 o drefi ac wedi cynhyrchu 24 o astudiaethau achos i sicrhau bod yr hyn a ddysgwyd yn cael ei rannu. Yn dilyn ymarfer ail-gaffael llawn, bydd Menter Môn yn parhau i gyflawni cam nesaf y Rhaglen Trefi Smart ledled Cymru rhwng mis Ebrill 2023 a mis Mawrth 2025. Mae'n ofynnol i'r Rhaglen gyfrannu at unrhyw werthusiad ehangach o'r Rhaglen Trawsnewid Trefi, a fydd yn ystyried yr effeithiau cyffredinol ar ganol trefi drwy fetrigau fel nifer yr ymwelwyr, amser aros, eiddo gwag,

dosbarthiadau defnydd (ee siopau elusen), enghreifftiau o droseddu a/neu ymddygiad gwrthgymdeithasol, nifer yr achosion o fannau gwyrdd a nifer y digwyddiadau. Bydd y Rhaglen Trefi Smart hefyd yn cyd-fynd â contract cyflawni newydd Busnes Cymru, sy'n cynnwys cymorth digidol i fusnesau, a bydd yn cyfrannu at werthusiadau o'r contract hwnnw yn y dyfodol.

Mae monitro ar lefel cynllun neu brosiect eisoes yn cael ei wneud o fewn y Rhaglen Trawsnewid Trefi. Er enghraifft, mae llyfrgell a chanolfan hamdden newydd yng nghanol tref Castell-nedd eisoes yn cael effaith, gyda ffigurau aelodaeth Canolfannau Hamdden yn cynyddu o 1000 i 2300 ar ôl agor y cyfleuster newydd. Ar ben hynny, mae'r ffigurau ar gyfer y Llyfrgell rhwng 1 Chwefror a 29 Ebrill eleni yn dangos 34007 o ymweliadau – cynnydd o 137% ar yr un cyfnod y llynedd; 23477 o lyfrau wedi'u benthyg – cynnydd o 93% ar yr un cyfnod y llynedd; a dros 3000 yn bresennol mewn digwyddiadau ers 1 Chwefror – cynnydd o 300% ar yr un cyfnod y llynedd.

Mae adeiladau gwag yng nghanol trefi yn fetrig amlwg i'w ystyried. Fel rhan o'n Rhaglen Lywodraethu, rydym wedi ymrwmo i "gefnogi'r gwaith o ddatblygu cofrestr o adeiladau gwag a helpu busnesau bach i symud i siopau gwag." Yn ystod 2023-24, byddwn yn cynnal gwerthusiad o'n cymorth gorfodi eiddo a'r effaith y mae wedi'i chael. Bydd canlyniad y gwerthusiad hwnnw'n sail i ddulliau gweithredu yn y dyfodol.

Byddwn yn cynnal gwerthusiad llawn o'r rhaglen Trawsnewid Trefi, gan gynnwys effeithiolrwydd cynlluniau creu lleoedd. Er nad yw'r union gylch gwaith wedi'i bennu eto, byddwn yn sicrhau ei fod yn seiliedig ar offeryn data'r Archwilydd Cyffredinol ac astudiaethau perthnasol eraill, gan gynnwys yr hyn a ddysgwyd o werthusiadau blaenorol ar elfennau unigol o'r rhaglen. Bydd angen i ni ystyried yn ofalus yr effaith y mae Covid wedi'i chael ar drefi a dinasoedd yng Nghymru wrth gynnal gwerthusiad llawn o'r Rhaglen Trawsnewid Trefi.

Rwy'n ffyddiog y bydd yr wybodaeth hon o werth i chi a'r Pwyllgor yn y maes gwaith hwn. Cofiwch roi gwybod i mi os hoffech gael eglurhad neu wybodaeth ychwanegol.

Yn gywir

Tracey Burke

Cyfarwyddwr Cyffredinol, Grŵp Newid Hinsawdd a Materion Gwledig